

Streszczenie rozprawy doktorskiej
„Odpowiedzialna kopalnia. Społeczna odpowiedzialność biznesu w polskim górnictwie
węgla kamiennego - studium socjologiczne.”

Celem pracy było opracowanie studium socjologicznego nt. praktycznego funkcjonowania idei społecznej odpowiedzialności biznesu (Corporate Social Responsibility, CSR) w polskim górnictwie węgla kamiennego, która jest strategiczną branżą przemysłu dla regionu i kraju. Główny problem badawczy stanowiła odpowiedzialność w biznesie jako proces społeczny, w obrębie którego kształtują się relacje kopalń i spółek węglowych z otoczeniem. Powstaje bowiem pytanie, czy CSR przyczynia się do zmiany roli i odpowiedzialności przedsiębiorstwa w obecnej strukturze społecznej.

Badania empiryczne przeprowadzone w spółkach węglowych oraz kopalniach węgla kamiennego w Polsce miały wyjaśnić, jakie zjawiska związane z ideą CSR występują w praktyce przemysłu węglowego i jakie czynniki nimi rządzą, jakie jest ich źródło (społeczne, historyczne, legislacyjne). Przedmiotem badania były następujące obszary CSR:

- ogólna wiedza na temat CSR i indywidualne pojmowanie „odpowiedzialności” respondentów
- relacje z pracownikami, w tym szczególnie zagadnienia dotyczące obszaru organizacji i bezpieczeństwa pracy pracowników, jako kluczowego problemu dla kopalń węgla kamiennego,
- przedsięwzięcia w obszarze ochrony środowiska,
- relacje z klientami,
- relacje z otoczeniem społecznym

W konsekwencji prowadzonych rozważań powstało główne pytanie badawcze: Czy w kopalniach i spółkach węglowych znany jest paradygmat społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) i czy działalność gospodarcza prowadzona jest zgodnie z jego zasadami. Wyznaczone zostały zmienne niezależne, traktowane tu jako warunki czy też przyczyny wpływające na kształt badanego problemu społecznego, jakim jest paradygmat CSR w górnictwie węgla kamiennego:

1. historia i tradycja w kierowaniu się ideą CSR,
2. poziom poczucia odpowiedzialności wśród kadry zarządzającej za podejmowane działania,
3. priorytety działalności spółek górniczych, wewnętrzne (sposób i forma organizacji) i zewnętrzne (wymagania prawne),
4. znajomość zasad, narzędzi, standardów CSR,
5. stosunek pracownika do roli, jaką pełni kopalnia w środowisku społecznym,
6. poziom akceptacji społeczeństwa dla działalności kopalni,

7. czynniki wpływające na opinię o CSR danej organizacji.

Pozwoliło to sformułowanie hipotezy głównej, że kopalnie i spółki węglowe nie wykorzystują w swej działalności strategicznego CSR, która została potwierdzona w toku badań empirycznych.

Metodologia zadania badawczego obejmowała zróżnicowany zestaw narzędzi analitycznych w celu pozwalający na osiągnięcie optymalnie kompletnej diagnozy CSR w górnictwie węgla kamiennego. W badaniach dominowały metody jakościowe: wywiady pogłębione (IDI) z przedstawicielami spółek węglowych i kopalń oraz ekspertami społecznymi, studium przypadku, analiza krytyczna dokumentów zastanych. Metody jakościowe wsparte zostały metodami ilościowymi, potwierdzającymi lub falsyfikującymi stawiane tezy. Dobór próby badawczej oparł się na doborze celowym.

Opisane zjawisko pod nazwą społeczna odpowiedzialność w górnictwie węgla kamiennego pozwala dostrzec, które potrzeby określonych struktur społecznych czy interesariuszy są zaspokajane i jaka jest ich etymologia. Na podstawie badań opracowana została mapa stanu funkcjonowania paradygmatu CSR w polskim górnictwie węgla kamiennego, obejmująca: strategię CSR lub jej elementy, cele, wskaźniki działań, mapę interesariuszy, raportowanie społeczne, działania w obszarze: środowisko, pracownicy, rynek i otoczenia społeczne.

Przeprowadzone badania oraz wyprowadzone z nich wnioski pozwoliły też na opracowanie macierzy CSR w polskich przedsiębiorstwach górniczych. W tym ujęciu reakcja przedsiębiorstwa na zidentyfikowane problemy społeczne to zbiór działań, który prowadzi do mierzalnych wyników i wskaźników. Poziom konkretnego działania społecznego ma tu wymiar jednostkowy (np. osoby zarządzającej spółką), organizacyjny (ukierunkowany na konkretny proces np. produkcji) czy też instytucjonalny (ogólnie przyjęty schemat działania całej organizacji). Każdemu z opisanych poziomów działania przypisane są konkretne elementy składowe modelu CSR, takie jak:

- ogólne zasady społecznej odpowiedzialności (np. opracowanie strategii CSR i wdrożenie jej do funkcjonowania),
- procesy społecznego reagowania (np. prowadzenie dialogu z interesariuszami, kompleksowe zarządzanie działaniami społecznymi),
- skutki działań społecznie odpowiedzialnych (np.: zmiana relacji z interesariuszami, poprawa wskaźników ekonomicznych i środowiskowych).

Zaproponowany model ma charakter trójwymiarowy, obejmuje bowiem nie tylko samą strategię działania opartą o funkcjonujące teorie i istniejące zasady, ale przede wszystkim konkretne procesy, czyli reakcje przedsiębiorstwa na pojawiające się problemy społeczne. Na różnych poziomach odpowiedzialności pozwala kierować przedsiębiorstwem z przestrzeganiem norm prawnych i etycznych obowiązujących w danym społeczeństwie. Jest to warunek zachowania prawidłowych relacji handlowych, społecznych pomiędzy uczestnikami rynku oraz ładu społeczno-gospodarczego.